

JE GEEFT GEEN LEESVONK DOOR VIA INTERNET

Nieuw onderzoek naar leesbevordering in de Vlaamse lerarenopleidingen

De Vlaamse leerlingen lezen minder goed en minder graag. Dat kregen we via de media de voorbije jaren meermaals te horen. De redenen voor deze 'ontlezing' zijn blijkbaar overal te vinden: thuis, op school, in cyberspace. Maar wat wordt eraan gedaan? Wat doen de Vlaamse lerarenopleidingen bijvoorbeeld? Nieuw onderzoek legt daar een aantal knelpunten bloot, al is er ook goed nieuws. **Jan T'Sas**

Als kinderen en jongeren minder graag en minder goed lezen, dan zijn daar in wetenschappelijke studies heel wat redenen voor te vinden. Afhankelijk van de precieze focus en context van die studies treedt de ene reden wat meer naar voren dan de andere. Dat maakt het voor sommigen verleidelijk om een spelletje zwartepieten te spelen: het ligt aan de leerlingen zelf, de ouders, de leraren, de school in brede zin, de onderwijsnetten en -koepels, de overheid, de bibliotheken, de uitgeverijen of aan pakweg Instagram...

De werkelijke reden voor *ontlezing* is natuurlijk een mix van veel factoren. Welke rol spelen de Vlaamse lerarenopleidingen daarbij? Daar hebben we sinds kort meer zicht op. In opdracht van CANON Cultuurcel, Iedereen Leest en het Vlaams Fonds der Letteren praatte Jan T'Sas (Universiteit Antwerpen) eind 2018 met

58 docenten van 11 Vlaamse hogescholen en 4 universiteiten. De focus was leesmotivatie en leesbevordering: wat doen lerarenopleiders daarmee, waar lopen ze tegenaan en wat stellen ze voor? Hier komen de antwoorden.

Laat er geen misverstand over bestaan: de Vlaamse lerarenopleiders vinden leesbevordering bijzonder belangrijk. Vooral studenten kleuter- en lager onderwijs blijken veel concrete stimuli nodig te hebben om zelf (weer) gemotiveerd te geraken om te lezen. Daartoe gebruiken de opleiders tal van didactische strategieën en materialen, vaak met een lage leedsdrempel: prentenboeken, verhalen, jeugdliteratuur, poëziebundels, graphic novels, e-boeken, kamishibai, vertelkoffers, enzovoort. Die aanpak is nodig, want de opleiders stellen vast dat ook de aspirant-leraar niet ontsnapt is aan de ontlezing. "Als ik aan veertig studen-

ten vraag wie geregeld een boek leest, steken er misschien vijf hun hand op", zegt een docent. "Ofwel hebben ze nooit gelezen, ofwel zijn ze erin ontmoedigd. Het resultaat is dat velen een oppervlakkige leeservaring hebben en weinig literaire bagage."

De opleiders kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs (bachelorniveau) halen zoals gezegd al het beschikbare leesgeschut boven. Toch hanteert slechts een minderheid een expliciet uitgeschreven en breed gedragen visie op leesbevordering. Niet dat er elders geen visie is, maar die blijft vaak impliciet en ze wordt vooral individueel of door een (kleine) vakgroep gedragen. Positief daarbij is dat niet alleen de taaldocenten het lezen centraal stellen in hun vak. Maar precies het gebrek aan visie maakt dat leesbevordering niet overal op papier staat. Dat zorgt vooral

Uitgediept

Over de auteur

JAN T'SAS

is lerarenopleider en nascholer aan de Universiteit Antwerpen.

in de curricula van niet-taalvakken voor een kwetsbare rol: “Als ik voor wereldoriëntatie minder ruimte overhoud, moet ik me beperken tot mijn programma.” Zo sneuvelen vakoverschrijdende leesinitiatieven vooral als ze niet verankerd zitten in een taal- of leesbeleid, en dus ook niet expliciet in een curriculum.

De universitaire lerarenopleiding (SLO) is een wat vreemde eend in de bijt. Leesmotivatie staat er om verschillende redenen niet boven aan het prioriteitenlijstje. Zo duurt de opleiding één jaar – tegenover drie aan de hogescholen – waardoor er voor alles minder tijd is, en dus ook voor leesmotivatie. Van masterstudenten talen wordt bovendien de nodige leesmotivatie verondersteld. De leerplannen van het hoger secundair onderwijs (waar deze studenten meestal terecht komen) zetten ook hoofdzakelijk in op leesanalyse. Een expliciete visie op leesbevordering ontbreekt hier dan ook. Wel proberen de SLO's de literaire blik van hun studenten zoveel mogelijk te verruimen (“Er is meer dan de canon”).

Opvallend is dat zowat overal de randvoorwaarden voor leesbevorderend onderwijs onder druk staan. Zo hebben veel lerarenopleiders steeds minder tijd voor leesbevordering: “Als ons curriculum wijzigt, gaat dat meestal ten koste van contacturen met studenten. Er wordt meer ingezet op afstandsonderwijs, op *blended learning*. Maar zo kunnen we ons voor lezen niet blijven waarmaken als rolmodel. Je kunt geen leesvonk doorgeven via internet.” Ook de budgettaire ruimte is beperkt. Alle opleidingen hebben wel een eigen bibliotheek of mediatheek, maar vaak beperken aankopen zich tot didactische materialen en schoolboeken. Het echte leesboek, zeker op hun eigen niveau, moeten studenten elders zien te vinden. Ten slotte zijn leesactiviteiten, zoals auteurslezingen of literaire uitstappen, zelden vaste waarden in de opleiding. Slechts enkele opleiders spreken van volwaardige budgetten voor leesbevordering.

Wat zien lerarenopleiders qua leesbevordering in de stagescholen? Daar zitten absolute pareltjes tussen. “En er zijn leraren van wie de leespassie letterlijk afstraalt”, zegt een opleider. Maar er zijn er ook klassen waar boekenhoeken niet bestaan of waar lezen een achteraf-activiteit zonder meerwaarde is. In het secundair onderwijs is het beeld al even wisselend. Het gevolg is dat studenten niet in elke school de beste voedingsbodem krijgen om rond lezen te werken. “Toch zien we in het algemeen een positieve evolutie”, stellen de opleiders vast. “Maar het gaat traag.” Sterke studenten slagen er bovendien soms in de leescultuur van hun stageschool een nieuw elan te geven.

En hoe zit het met de input van de onderwijsoverheden, de lokale overheden en de cultuursector? Het gebrek aan stimuli en maatregelen vanwege onderwijskoepels, onderwijsoverheid maar soms ook de eigen instelling werkt volgens de lerarenopleiders belemmerend: “Waar in de eindtermen en leerplannen zit leesmotivatie? Kan dat alsjeblieft evenveel aandacht krijgen als STEM? En hoeveel beter zou het niet zijn, mocht ook ons opleidingshoofd prioriteit geven aan leesbevordering?” Een ander gegeven zijn de vele leesbevorderende initiatieven vanwege de cultuursector en de lokale besturen. Daar zijn de opleiders heel tevreden over, al voelen zij zich niet allemaal voldoende betrokken of geïnformeerd.

Kijk je naar andere externe partners, dan levert dat een wisselend beeld op. Met de bibliotheken schommelt de samenwerking van uitstekend en structureel tot beperkt en ad hoc. De uitgeverijen krijgen van de opleiders evenwel de laagste appreciatie: uitgevers van schoolboeken zouden te weinig rekening houden met de moderne didactische inzichten die studenten meekrijgen. Veel opleiders voelen zich door hen genegeerd. Uitgevers van literaire werken zouden zich dan weer onvoldoende faciliterend opstellen naar studenten. “Mochten ook zij met ons praten, dan zou er voor

hen misschien een beter boekenaanbod kunnen zijn.”

Slotvraag: hoe kunnen lerarenopleidingen van leesbevordering een speerpunt maken? Dat weten de opleiders heel goed: via een geïntegreerde aanpak op verschillende niveaus. Het ontwikkelen, toepassen en regelmatig evalueren van een leesbeleidsplan moet vanuit een gedragen visie gebeuren. Leesbevordering inbedden in een breder taal- en evaluatiebeleid is nog beter. Maar dat is ook een verhaal van tijd, geld en beleidsprioriteiten. Het goede nieuws is dat daar al aan gewerkt wordt. Zo is er een focusgroep lezen opgericht, een denktank waarin de meeste lerarenopleidingen vertegenwoordigd zijn. Sommige hogescholen organiseren systematisch leesactiviteiten die gericht zijn op de studenten zelf, met vakoverschrijdende doelen. En met de invoering van de educatieve master, vanaf september 2019, zouden ook de SLO's meer armslag kunnen krijgen, bijvoorbeeld via nauwere samenwerking met opleidingen taal- en letterkunde. Wel moet duidelijk zijn dat de lerarenopleiding slechts een van de spelers is op het leesveld. Ook zij kan in haar eentje niet het verschil maken.

Meer lezen?

Benieuwd naar het volledige rapport? Dan vind je hieronder de referentie. Je kunt het rapport online ook integraal nalezen – even de titel intikken in Google, en de zoekmachine doet de rest.

T'Sas, J. (2018). *Van knelpunt tot speerpunt. Leesmotivatie in de Vlaamse lerarenopleidingen. Kortlopend onderzoek in opdracht van het Vlaams Fonds voor de Letteren, Iedereen Leest en CANON Cultuur. Eindrapport*. Antwerpen: VFL